مسلسل: ۱۸۷۴۴
بهمن ۱۴۰۱

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

دفتر
مطالعات
آموزش و فرهنگ

بررسی عملکرد هشت‌ماهه اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و فرزندآوری

موضوع تبصره «۱۶» قانون بودجه سال ۱۴۰۱

شناسنامه گزارش	مرکز پژوهش‌ها مجلس شورای اسلامی	شماره مسلسل: ۱۸۷۴۴ کد موضوعی: ۲۷۰

عنوان گزارش: بررسی عملکرد هشت‌ماهه اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و فرزندآوری موضوع تبصره «۱۶» قانون بودجه سال ۱۴۰۱

نام دفتر: مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه زنان و خانواده)

تهیه و تدوین: آسیه ارحامی

همکار : اکرم باجلان

ناظر علمی: موسی بیات

اظهارنظرکنندگان: ریحانه رحمانی‌پور، میثم خسروی

ویراستار ادبی: پرند فیاضی

واژه‌های کلیدی:

۱. تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج

۲. تسهیلات قرض‌الحسنه تولد فرزند

۳. قانون بودجه سال ۱۴۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۱/۱۱

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده ۱
خلاصه مدیریتی ۱
مقدمه و بیان مسئله ۳
الف) تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج جوانان ۳
ب) تسهیلات قرض‌الحسنه تولد فرزند ۷
چالش‌های پرداخت تسهیلات ازدواج و فرزندآوری ۹
جمع‌بندی ۱۲
منابع و مآخذ ۱۳

فهرست جداول

جدول ۱. نحوه اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج درهشت‌ماهه اول سال ۱۴۰۱ به تفکیک استان‌های کشور ۵
جدول ۲. نحوه اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج درهشت‌ماهه اول سال ۱۴۰۱ به تفکیک سن و استان‌های کشور ۶
جدول ۳. نحوه اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه تولد فرزند درهشت‌ماهه اول سال ۱۴۰۱ به تفکیک استان‌های کشور ۸
جدول ۴. میزان تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج از سال ۱۳۹۲ تا سال ۱۴۰۱ ..... ۹

بررسی عملکرد هشت‌ماهه اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و فرزندآوری موضوع تبصره «۱۶» قانون بودجه سال ۱۴۰۱

چکیده

گزارش پیش‌رو به بررسی عملکرد هشت‌ماهه اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و فرزندآوری موضوع تبصره «۱۶» قانون بودجه سال ۱۴۰۱ پرداخته است. بررسی عملکرد تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج در هشت‌ماهه ابتدای سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد که درمجموع ۱ میلیون و ۱۵۵ هزار نفر متقاضی دریافت این تسهیلات بوده‌اند که از این میان تنها ۴۶ درصد متقاضیان موفق به دریافت تسهیلات شده‌اند که نسبت قابل‌تأملی است. ازسوی دیگر علی‌رغم ممنوعیت پرداخت تسهیلات به افراد بالای ۵۰ سال با توجه به احتمال ازدواج صوری، در سال ۱۴۰۱ به ۹۱۴ فرد بالای ۵۰ سال تسهیلات پرداخت شده که ۲۹۶ مورد آنها بالای ۶۰ سال سن داشتند که نیازمند نظارت بیشتر است. بررسی عملکرد تسهیلات تولد فرزند نیز نشان می‌دهد از مجموع یک میلیون و ۲۸۳ هزار ثبت‌نام‌کننده تنها ۴۰ درصد خانواده‌ها موفق به دریافت تسهیلات شده‌اند. درمجموع می‌توان گفت عملکرد بانک‌های عامل درخصوص پرداخت تسهیلات یاد شده مثبت ارزیابی نمی‌شود. پایش و نظارت بانک مرکزی بر عملکرد بانک‌ها و همچنین انتشار عمومی اسامی بانک‌هایی که کمتر از سهمیه تعیین شده نسبت به پرداخت تسهیلات اقدام کرده‌اند و یا از شروط تعیین شده براساس گزارش‌ها تخلف کرده‌اند حائز اهمیت است.

علاوه‌بر این رفع برخی از محدودیت‌ها چون داشتن چک برگشتی یا بدهی مالیاتی و تعیین تکلیف درخصوص رفع محدودیت بند «ب» ماده (۱۰) قانون خدمت وظیفه عمومی با موافقت ستاد کل نیروهای مسلح جهت دریافت این تسهیلات ضروری به‌نظر می‌رسد.

خلاصه مدیریتی

یکی از مهم‌ترین اقدام‌های حمایتی دولت از تشکیل خانواده و فرزندآوری درحال حاضر پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و تولد فرزند است که میزان و نحوه بازپرداخت آنها هر ساله در قوانین بودجه سنواتی مشخص می‌شود. در این گزارش تلاش شده با توجه به اطلاعات دریافتی از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به بررسی عملکرد هشت ماهه جزء «۱» و «۲» بند «الف» تبصره «۱۶» در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و چالش‌های پیش‌روی آنها پرداخته شود.

بررسی عملکرد تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج در هشت‌ماهه ابتدای سال ۱۴۰۱ نشان داد به‌طور میانگین تنها ۴۶ درصد متقاضیان موفق به دریافت تسهیلات شده‌اند و بر این مبنا ۵۴ درصد ثبت‌نام‌کنندگان در نوبت هستند که نسبت قابل‌تأملی است. این درحالی است که در هفت‌ماهه نخست سال ۱۴۰۰، ۶۶ درصد متقاضیان، موفق به دریافت تسهیلات شده بودندکه بسیار بیشتر از درصد سال‌جاری است و خود گواه ضعف در عملکرد این تسهیلات در سال ۱۴۰۱ است.

از منظر استانی نیز استان ایلام با ۵۹ درصد موفقیت در پرداخت وام، کمترین تعداد متقاضیان در صف نسبت به ثبت‌نام‌کنندگان را داراست. استان آذربایجان‌غربی نیز بیشترین نسبت متقاضیان در صف را داراست به‌نحوی که تنها ۳۶ درصد ثبت‌نام‌کنندگان موفق به دریافت وام شده‌اند.

ازسوی دیگر در هشت‌ماهه نخست سال ۱۴۰۱، به ۱۵۷ هزار و ۱۴۰ زن کمتر از ۲۳ سال و ۹۳ هزار و ۴۳۹ مرد کمتر از ۲۵ سال ، تسهیلات ۱۵۰ میلیون تومانی ازدواج پرداخت شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود تعداد زنان نزدیک دو برابر مردان دریافت‌کننده تسهیلات در سنین یاد شده است. این بدین معناست که نیمی از زنان متأهل دریافت‌کننده وام با مردان بیش از ۲۵ سال ازدواج کرده‌اند. ازسوی دیگر علی‌رغم ممنوعیت پرداخت تسهیلات به افراد بالای ۵۰ سال با توجه به احتمال ازدواج صوری، در سال ۱۴۰۱ به ۹۱۴ فرد بالای ۵۰ سال تسهیلات پرداخت شده که ۲۹۶ مورد آنها بالای ۶۰ سال سن داشتند که نیازمند نظارت بیشتر است.

درخصوص عملکرد تسهیلات قرض‌الحسنه فرزند در هشت‌ماهه نخست سال ۱۴۰۱نیز از مجموع یک میلیون ۲۸۳ هزار ثبت‌نام‌کننده تنها ۵۲۳ هزار مورد (خانواده) موفق به دریافت تسهیلات قرض‌الحسنه فرزند خود شده‌اند. این بدین معناست که ۶۰ درصد متقاضیان در صف انتظار هستند. با توجه به ابلاغ بخشنامه تسهیلات قرض‌الحسنه فرزند در تاریخ ۳۱ فروردین‌ماه و مقایسه پرداخت این تسهیلات با تسهیلات ازدواج شاهد ضعف عملکرد بانک‌ها در این حوزه هستیم.

پراکندگی استانی تسهیلات فرزند نشان می‌دهد استان ایلام کمترین تعداد افراد در صف انتظار وام را داراست به نحوی که ۵۸ درصد ثبت‌نام‌کنندگان موفق به دریافت وام خود شده‌اند. استان‌خوزستان با ۲۷ درصد موفقیت در پرداخت تسهیلات، ضعیف‌ترین عملکرد را در پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه فرزند داشته است.

عدم کفایت منابع قرض‌الحسنه، محدودیت مربوط به بند «ب» ماده (۱۰) قانون خدمت وظیفه عمومی، تخلف بانک‌ها از حکم قانون مبنی‌بر اخذ یک ضامن، تسری دامنه اعطای تسهیلات به ازدواج های ۵ سال گذشته ازجمله چالش‌های پیش‌روی پرداخت تسهیلات ازدواج و فرزند و درنتیجه افزایش تعداد افراد در صف انتظار است.

با توجه به مطالب فوق و نظر به تعداد قابل‌ملاحظه تعداد افراد در صف انتظار دریافت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و فرزندآوری، پایش و نظارت بانک مرکزی بر عملکرد بانک‌ها و انتشار عملکرد فصلی بانک‌ها در این زمینه (با ذکر جزئیات تعداد افراد ثبت‌نام‌کننده و تعداد فراد در صف انتظار) و همچنین انتشار عمومی اسامی بانک‌هایی که کمتر از سهمیه تعیین شده نسبت به پرداخت تسهیلات اقدام کرده‌اند و یا از شروط تعیین شده براساس گزارش‌ها تخلف کرده‌اند حائز اهمیت است.

ازسوی دیگر تعیین تکلیف درخصوص بند «ب» ماده (۱۰) قانون خدمت وظیفه عمومی با توجه به عدم صراحت مصوبه «الحاق یک ماده به قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» و ضرورت موافقت ستاد کل نیروهای مسلح با این مسئله و همچنین ضرورت رفع برخی از محدودیت‌ها چون داشتن چک برگشتی یا بدهی مالیاتی جهت دریافت تسهیلات ازدواج و تولد فرزند در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ حائز اهمیت است.

مقدمه و بیان مسئله

در اصل دهم قانون اساسی بر ضرورت تدوین قوانین و مقررات در راستای« آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی» تأکید شده است. یکی از پررنگ‌ترین حمایت‌های نظام حکمرانی در راستای تشکیل خانواده، پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج به زوجین جوان در قالب بودجه سنواتی و ذیل تبصره «۱۶» آن است. براساس این قانون، زوجین جوان این امکان را دارا هستند که پس از عقد و تنها برای یک‌بار از طریق سامانه تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج اقدام به دریافت این تسهیلات نمایند. با توجه به نرخ سود بسیار کم این تسهیلات که ۴ درصد تعیین شده و دوره بازپرداخت طولانی آن– در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ مدت بازپرداخت ده‌ساله تعیین شده- استقبال قابل‌توجهی ازسوی جوانان تازه ازدواج کرده جهت دریافت این تسهیلات وجود دارد.

ازسوی دیگر نظر به استقبال مردم از این تسهیلات در سنوات گذشته، مجلس شورای اسلامی در قانون بودجه ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ به‌منظور حمایت از خانواده‌هایی که صاحب فرزند می‌شوند، اقدام به تعیین تسهیلات قرض‌الحسنه فرزند به‌صورت پلکانی در راستای اجرایی‌سازی سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغی مقام معظم رهبری کرد.

شایان ذکر است دولت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، در اقدامی قابل‌تأمل موضوعات ذیل تبصره «۱۶» را حذف نمود و آن را به یک متن کلی بدون اشاره به هیچ برنامه مشخصی به آیین‌نامه اجرایی واگذار کرده بود، در این تبصره پیشنهاد شده بود: «بانک مرکزی جمهوری اسلامی‌ایران از طریق بانک‌های دولتی، خصوصی و مؤسسات اعتباری غیربانکی مکلف به پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه از محل صد درصد (۱۰۰٪) مانده سپرده‌های قرض‌الحسنه و پنجاه درصد (۵۰٪) سپرده‌های جاری شبکه بانکی پس از کسر سپرده قانونی به موارد مندرج در قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی‌ازجمله قانون برنامه ششم توسعه است. موضوعات و ذی‌نفعان، میزان تسهیلات پرداختی، دوره بازپرداخت ازجمله موضوعاتی است که در آیین‌نامه اجرایی این بند که توسط سازمان برنامه و بودجه کشور با همکاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی‌ایران و معاونت امور مناطق محروم حداکثر تا یک ماه پس از ابلاغ این قانون تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد تعیین می‌گردد.»

با این‌حال نمایندگان مجلس شورای اسلامی با توجه به نص صریح ماده (۷۲) قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت که در آن ذکر شده «تسهیلات بانکی موضوع مواد (۱۰)، (۶۸) و (۶۹)، منوط به تصویب آن در بودجه سنواتی خواهد بود». اقدام به مشخص نمودن میزان تسهیلات ازدواج و فرزندآوری و افزایش ۶۰ درصدی تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و همچنین افزایش صددرصدی تسهیلات قرض‌الحسنه فرزند در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ در مقایسه با سال ۱۴۰۰ نمودند. با توجه به اهمیت این تبصره گزارش پیش‌رو تلاش خواهد کرد با توجه به اطلاعات دریافتی از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به بررسی عملکرد هشت‌ماهه جزء «۱» و «۲» بند «الف» تبصره «۱۶» در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و چالش‌های پیش‌روی آن بپردازد.

الف) تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج جوانان

میزان و نحوه بازپرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج با هدف حمایت از ازدواج جوانان هر ساله در قوانین بودجه سنواتی مشخص می‌شود. طی سال‌های اخیر این تسهیلات با توجه به افزایش نرخ تورم ازسوی مجلس شورای اسلامی

افزایش قابل‌توجهی داشته است. علاوه‌بر این طی دو سال گذشته، مجلس شورای اسلامی[1] با هدف اجرای بند «الف» ماده (۱۰۲) قانون برنامه ششم توسعه با موضوع کاهش ده درصدی میانگین سن ازدواج جوانان، اقدام به افزایش مبلغ این تسهیلات برای دخترانی که در سن کمتر از ۲۳ سال و پسرانی که در سن کمتر از ۲۵ سال اقدام به ازدواج می‌نمایند در مقایسه با سایرین نمود.

در جدول زیر متن بند «الف» تبصره «۱۶» قانون بودجه سال ۱۴۰۱ ذکر شده است:

الف) تسهیلات قرض‌الحسنه برای تشکیل خانواده

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است از محل صددرصد(۱۰۰ ٪) مانده سپرده‌های قرض‌الحسنه و پنجاه درصد(۵۰ ٪) سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری شبکه بانکی، تسهیلات موضوع این بند را با اولویت نخست از طریق بانک‌های عامل تأمین کند. بانک‌ها مکلفند مبتنی‌بر اعتبارسنجی متقاضیان، با أخذ سفته از متقاضی و یا یک ضامن معتبر به پرداخت تسهیلات اقدام نمایند.

مسئولیت حسن اجرای حکم این بند به‌عهده بانک مرکزی و بانک‌های عامل و کلیه مدیران و کارکنان ذی‌ربط می‌باشد. عدم اجرا یا تأخیر در پرداخت تسهیلات تخلف محسوب شده و قابل پیگیری در مراجع ذی‌صلاح می‌باشد.

۱. تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج برای هریک از زوج‌هایی که تاریخ ازدواج آنها بعد از ۱۳۹۷/۱/۱ بوده است، یک میلیارد و دویست میلیون(۱.۲۰۰.۰۰۰.۰۰۰)ریال و با دوره بازپرداخت ده‌ساله است. تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج برای زوج‌های زیر بیست‌وپنج سال و زوجه‌های زیر بیست‌وسه سال یک میلیارد و پانصد میلیون(۱.۵۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال می‌باشد. تمامی بانک‌ها موظفند به‌صورت ماهانه، تعداد تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج پرداختی و تعداد افراد در نوبت دریافت این تسهیلات را به‌صورت عمومی اعلام کنند.

با توجه به دوره بازپرداخت ده‌ساله این تسهیلات و نرخ سود ۴ درصدی آن، بازپرداخت آن برای دخترانی که سن ازدواج آنها کمتر از ۲۳ سال و پسرانی که سن ازدواج آنها کمتر از ۲۵ سال است، به‌صورت ماهیانه مبلغ یک میلیون و ۵۱۸ هزار تومان (هر زوج معادل ۳ میلیون و سی‌وشش هزار تومان) و برای سایر افراد هریک به مبلغ یک میلیون و ۲۱۴ هزار تومان (هر زوج مبلغ دو میلیون و چهارصدوبیست‌وهشت هزار تومان) خواهد بود.

در توضیح عملکرد این حکم باید گفت بانک مرکزی در تاریخ ۱۴۰۱/۱/۱۰ در بخشنامه جزء ۱ بند «الف» تبصره «۱۶» به شماره ۰۱/۳۰۳۹ به مدیران بانک‌های دولتی، غیردولتی، شرکت دولتی پست بانک، مؤسسات اعتباری غیربانکی، بانک مشترک ایران ونزوئلا و صندوق کارآفرینی امید کلیات آن را ابلاغ نموده است. علاوه‌بر این بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران طی نامه شماره ۲۲۸۰۳/۱۰ مورخ ۳۱ /۱۴۰۱/۱ سهمیه بانک‌های عامل را جهت پرداخت تسهیلات ابلاغ کرده است.

با توجه به داده‌های ارسال شده ازسوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی در پاسخ به نامه مرکز پژوهش‌ها، عملکرد هشت‌ماهه (تا پایان آبان‌ماه) جزء ۱ بند «الف» تبصره «۱۶» به تفکیک استان‌های کشور به‌شرح زیر است:

۱. این موضوع در لا یحه دولت پیشنهاد داده نشده بود.

جدول ۱. نحوه اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج درهشت‌ماهه اول سال ۱۴۰۱ به تفکیک استان‌های کشور

نام استان	تعداد کل ثبت‌نام‌کنندگان	در انتظار تعیین شعبه	در انتظار پذیرش در شعبه	در انتظار تکمیل مدارک	در انتظار اخذ وام	کل متقاضی در صف	دریافت کنندگان وام	مبلغ پرداختی (به میلیون ریال)	درصد پرداختی به کل ثبت‌نام‌کنندگان
اردبیل	۲۰۵۶۲	۳۴۵۷	۳۲۸	۷۶۶	۱۱۰۷	۵۶۵۸	۹۸۳۶	۱۳۶۹۱۵۰۰	۴۷/۸۴
اصفهان	۵۸۱۴۳	۵۲۳۹	۸۵۴	۲۰۹۶	۱۶۲۷	۹۸۱۶	۳۲۳۰۲	۴۴۸۲۳۷۰۰	۵۵/۵۶
البرز	۳۱۲۷۴	۴۶۴۵	۳۸۱	۱۶۰۴	۱۴۱۴	۸۰۴۴	۱۳۲۰۵	۱۷۷۵۴۱۸۰	۴۲/۲۲
ایلام	۷۹۹۸	۷۷۴	۱۲۲	۳۱۳	۳۹۰	۱۵۹۹	۴۷۲۹	۶۹۲۱۵۰۰	۵۹/۱۳
آذربایجان شرقی	۶۱۴۶۵	۶۱۵۰	۱۷۷۱	۲۴۶۱	۳۹۸۶	۱۴۳۶۸	۲۷۵۲۷	۳۸۱۶۶۲۹۹	۴۴/۷۸
آذربایجان غربی	۶۴۱۴۴	۵۸۵۴	۱۷۲۷	۲۷۱۳	۴۳۰۴	۱۴۵۹۸	۲۳۲۱۴	۳۲۰۶۴۷۰۰	۳۶/۱۹
بوشهر	۱۵۱۳۶	۹۲۹	۱۸۰	۵۰۸	۳۸۷	۲۰۰۴	۷۸۸۲	۱۰۹۲۴۳۵۰	۵۲/۰۷
تهران	۱۶۱۱۰۲	۶۳۱۱	۳۸۵۲	۷۵۰۸	۵۶۵۳	۲۳۳۲۴	۷۴۴۱۴	۹۹۳۶۲۰۹۹	۴۶/۱۹
چهارمحال و بختیاری	۱۳۷۶۸	۱۵۷۶	۱۵۸	۶۳۶	۷۳۲	۳۱۰۲	۷۵۴۵	۱۰۳۲۰۷۰۰	۵۴/۸۰
خراسان‌جنوبی	۱۲۱۳۴	۳۰۷۹	۱۲۱	۸۰۰	۶۹۴	۴۶۹۴	۵۶۵۸	۸۰۸۶۱۰۰	۴۶/۶۳
خراسان‌رضوی	۹۵۹۰۰	۱۴۰۳۵	۱۹۵۹	۶۳۳۸	۸۸۶۱	۳۱۱۹۳	۳۷۹۲۲	۵۴۲۲۴۷۰۰	۳۹/۵۴
خراسان‌شمالی	۱۶۱۵۵	۴۰۰۷	۳۹۸	۹۵۱	۹۹۰	۶۳۴۶	۶۹۲۲	۹۸۴۳۸۰۰	۴۲/۸۵
خوزستان	۸۲۸۰۱	۱۱۰۰۰	۱۱۱۹	۲۵۳۲	۴۸۱۱	۱۹۴۶۲	۳۷۳۴۸	۵۲۰۴۳۴۰۰	۴۵/۱۱
زنجان	۱۴۶۳۳	۲۶۱۹	۱۹۱	۶۱۹	۶۹۵	۴۱۲۴	۷۱۲۲	۹۹۰۲۴۰۰	۴۸/۶۷
سمنان	۸۱۶۹	۱۰۸۳	۶۷	۳۶۴	۳۶۱	۱۸۷۵	۴۵۹۲	۶۴۳۰۸۰۰	۵۶/۲۱
سیستان و بلوچستان	۵۵۲۶۳	۹۳۱۶	۲۶۸۱	۱۸۱۱	۱۹۷۵	۱۵۷۸۳	۲۳۸۰۵	۳۳۶۵۷۵۰۰	۴۳/۰۸
فارس	۶۶۸۲۶	۸۳۵۸	۱۰۸۳	۲۳۲۵	۲۸۵۴	۱۴۶۲۰	۳۱۶۶۶	۴۳۵۰۲۱۰۰	۴۷/۳۹
قزوین	۱۷۰۲۰	۱۵۸۶	۳۹۱	۶۳۹	۸۴۹	۳۴۶۵	۹۴۲۸	۱۲۸۴۰۵۰۰	۵۵/۳۹
قم	۱۵۱۶۰	۱۰۹۲	۱۹۷	۸۱۵	۶۱۷	۲۷۲۱	۸۶۳۷	۱۲۳۱۹۲۰۰	۵۶/۹۷
کردستان	۲۱۹۲۳	۳۶۰۰	۱۹۳	۶۳۵	۱۱۸۳	۵۶۱۱	۱۱۷۲۲	۱۵۸۶۲۰۰۰	۵۳/۴۷
کرمان	۵۳۵۶۶	۸۰۴۶	۷۱۱	۲۴۳۶	۳۱۶۷	۱۴۳۶۰	۲۱۸۷۰	۳۰۸۷۰۷۰۰	۴۰/۸۳
کرمانشاه	۲۶۸۱۷	۳۵۵۹	۳۴۳	۹۲۷	۹۶۱	۵۷۹۰	۱۴۷۱۷	۲۰۲۵۰۸۰۰	۵۴/۸۸
کهکیلویه و بویراحمد	۱۰۲۹۵	۳۰۵۰	۱۲۹	۲۹۸	۵۲۱	۳۹۹۸	۴۷۶۳	۶۸۱۳۶۰۰	۴۶/۲۷
گلستان	۳۵۰۶۲	۳۶۸۷	۱۰۱۱	۱۵۳۵	۱۶۲۰	۷۸۵۳	۱۳۸۲۶	۱۹۵۰۱۰۰۰	۳۹/۴۳
گیلان	۲۹۳۸۸	۳۴۸۱	۲۳۸	۱۴۳۱	۱۵۰۳	۶۶۵۳	۱۶۷۲۷	۲۲۸۱۹۹۷۰	۵۶/۹۲
لرستان	۳۰۵۸۵	۴۲۴۰	۸۵۲	۱۰۳۷	۲۰۰۰	۸۱۲۹	۱۳۱۰۰	۱۸۱۶۶۰۰۰	۴۲/۸۳
مازندران	۳۷۴۸۵	۵۰۶۳	۶۵۳	۱۳۶۴	۲۰۸۵	۹۱۶۵	۱۹۲۵۰	۲۶۷۴۰۴۹۰	۵۱/۳۵
مرکزی	۱۶۳۶۲	۱۲۷۲	۳۹۹	۷۱۵	۷۳۹	۳۱۲۵	۸۸۸۷	۱۲۲۵۵۳۰۰	۵۴/۳۱
هرمزگان	۳۷۹۶۴	۳۱۱۸	۹۳۸	۱۶۹۲	۱۷۳۸	۷۴۸۶	۱۴۵۰۵	۱۹۹۰۵۹۰۰	۳۸/۲۱
همدان	۲۳۶۸۸	۳۵۰۵	۲۰۸	۸۱۰	۱۴۹۳	۶۰۱۶	۱۱۸۹۶	۱۶۶۰۹۲۸۹	۵۰/۲۲
یزد	۱۴۶۶۶	۱۳۸۹	۲۶۴	۶۴۶	۶۶۹	۲۹۶۸	۸۳۶۰	۱۱۹۶۳۲۰۰	۵۷/۰۰
جمع	۱۱۵۵۴۵۴	۱۳۵۱۲۰	۲۳۵۱۹	۴۹۳۲۵	۵۹۹۸۶	۲۶۷۹۵۰	۵۳۳۳۷۷	۷۳۸۶۳۷۷۷۷	۴۶/۱۶

مأخذ: نامه بانک مرکزی به شماره ۰۱/۲۱۷۰۲۹ مورخ ۱۴۰۱/۸/۳۰ در پاسخ به نامه مرکز پژوهش‌ها به شماره ۱۰۸۴۵-۱۶۰۰۰۰-۸۲.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود از ابتدای سال‌جاری تا پایان آبان‌ماه ۱۴۰۱، یک میلیون و ۱۵۵ هزار و ۴۵۴ مورد درخواست در سامانه تسهیلات ازدواج ثبت شده که موفق به دریافت کد رهگیری شده‌اند. از این میان ۱۳۵ هزار و ۱۲۰ مورد در انتظار تعیین شعبه و ۲۳ هزار و ۵۱۹ مورد نیز در انتظار پذیرش توسط شعب بانکی هستند. علاوه‌بر این ۵۹ هزار و ۹۸۶ مورد نیز علی‌رغم تکمیل مدارک همچنان تسهیلات خود را دریافت نکرده‌اند.

براساس جدول فوق در هشت‌ماهه ابتدای سال ۱۴۰۱، به‌طور میانگین تنها ۴۶ درصد متقاضیان تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج موفق به دریافت آن شده‌اند و بر این مبنا ۵۴ درصد متقاضیان در نوبت هستند که نسبت قابل‌تأملی است. شایان ذکر است **بررسی عملکرد این تسهیلات در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ نیز نشان می‌دهد در هفت‌ماهه نخست سال گذشته، ۶۶ درصد موفق به دریافت تسهیلات شده بودند**[1] که بسیار بیشتر از درصد سال‌جاری است و خود گواه ضعف در عملکرد این تسهیلات در سال ۱۴۰۱ است.

از منظر استانی نیز **استان ایلام با ۵۹ درصد موفقیت در پرداخت وام، کمترین تعداد متقاضیان در صف نسبت به ثبت‌نام‌کنندگان را داراست**. یزد و قم نیز رتبه‌های بعدی را تشکیل می‌دهند. **استان آذربایجان‌غربی نیز بیشترین نسبت متقاضیان در صف را داراست به‌نحوی که تنها ۳۶ درصد ثبت‌نام‌کنندگان موفق به دریافت وام شده‌اند.** بررسی و ارزیابی اینکه چه مجموعه عواملی در این استان سبب در نوبت ماندن بخش عمده متقاضیان نسبت به سایر استان‌ها شده، نیازمند تحقیق میدانی و مصاحبه با زوجین و مدیران شعب بانکی در این استان است.

یکی از موضوعات مهم در تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج، عملکرد این تسهیلات به تفکیک سن است. نظر به نص قانون بودجه سال ۱۴۰۱که در آن میزان تسهیلات برای زوج کمتر از ۲۵ سال و زوجه کمتر از ۲۳ سال بیش از سایرین و ۱۵۰ میلیون تومان تعیین شده این موضوع حائز اهمیت است.

در جدول زیر تعداد تسهیلات ازدواج پرداختی به تفکیک سن و جنس در هشت‌ماهه اول سال ۱۴۰۱ ذکر شده است[2]:

جدول ۲. نحوه اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج درهشت‌ماهه اول سال ۱۴۰۱ به تفکیک سن و استان‌های کشور

جنسیت	سن کمتر از ۱۵	۱۵-۲۰	۲۰-۲۳	۲۳-۲۵	۲۵-۳۰	۳۰-۳۵	۳۵-۴۰	۴۰-۴۵	۴۵-۵۰	۵۰-۵۵	۵۵-۶۰	بالای ۶۰سال	جمع کل
زن	۱۵۷۱۴۰			۳۰۸۶۱	۵۵،۱۴۹	۳۳،۴۷۹	۲۰،۳۸۰	۱۰،۶۸۳	۴،۷۳۱	۲۵۵			۳۱۲۶۸۸
مرد	۹۳۴۳۹			۸۳۴۹۰	۵۳۰۹۳	۲۰۷۰۸	۸۱۷۲	۳۷۸۷	۶۴۹				۳۰۷۹۷۴
جمع کل	۲۵۰۵۷۹ زن زیر ۲۳ سال و مرد زیر ۲۵ سال			۱۶۰،۸۰۶	۹۹،۹۹۹	۴۶،۵۷۵	۲۱،۲۷۷	۹،۶۵۱	۴۶۵	۲۰۰	۲۴۹		۶۲۰۶۶۲

مأخذ: همان.

۱.برای اطلاع بیشتر به گزارش «بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور ۴۷. حمایت از ازدواج جوانان» در مرکز پژوهش‌ها به شماره مسلسل ۲۷۰۱۸۰۰۸ مراجعه نمایید.

۲. علت تفاوت در جمع تسهیلات اعطایی در جداول مختلف با توجه به مذاکره با بانک مرکزی در این نکته است که با توجه به باز بودن سامانه و تأخیر برخی از بانک‌ها در ورود اطلاعات خود برخی از تسهیلات اعطایی در ماه شهریور در ماه‌های بعد به تناوب وارد می‌شود و همین مسئله تفاوت‌هایی را در جمع تسهیلات ایجاد کرده است. علاوه‌بر این تفاوت در اعداد ممکن است برآمده از زمان‌های متفاوت گزارش‌گیری باشد.

با توجه به جدول فوق در هشت‌ماهه نخست سال ۱۴۰۱، به ۱۵۷ هزار و ۱۴۰ زن کمتر از ۲۳ سال و ۹۳هزار و ۴۳۹ مرد کمتر از ۲۵ سال ، تسهیلات ۱۵۰ میلیون تومانی ازدواج پرداخت شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود **تعداد زنان نزدیک دو برابر مردان دریافت‌کننده تسهیلات در سنین یاد شده است. این بدین معناست که نیمی از زنان متأهل دریافت‌کننده وام با مردان بیش از ۲۵ سال ازدواج کرده‌اند.**

نکته دیگر اینکه مجموع دریافت‌کنندگان تسهیلات در زنان بالای ۲۳ سال (۱۵۵ هزار و ۵۳۸ نفر) کمتر از مجموع زنان دریافت‌کننده کمتر از ۲۳ سال است. به‌عبارتی ۵۰.۲ درصد زنان دریافت‌کننده تسهیلات زیر ۲۳ سال بوده‌اند. درحالی که ۶۴.۵ درصد از مردان دریافت‌کننده تسهیلات بالای ۲۵ سال هستند.

نکته قابل‌توجه دیگر درخصوص عملکرد جزء یاد شده این مسئله است که با توجه به امکان افزایش ازدواج صوری و یا طلاق صوری و ازدواج مجدد در گروه سنی بیش از ۵۰ سال و همچنین منوط بودن پرداخت این تسهیلات به زوجین جوان در ماده (۱۰) قانون «حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» بر ضرورت عدم پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج جوانان به افرادی است که بالای ۵۰ سال ازدواج می‌کنند به‌منظورتأمین بخشی از اعتبارات تسهیلات تولد فرزند تأکید شده است. این مسئله در بخشنامه بانک مرکزی جهت اجرایی‌سازی قانون بودجه سال ۱۴۰۱ به بانک‌های عامل به شماره ۷۰۴۱۶/ت ۵۹۹۳۸ ه نیز تأکید شده است. با این‌حال جدول فوق نشان می‌دهد در سال ۱۴۰۱ به ۹۱۴ فرد بالای ۵۰ سال تسهیلات پرداخت شده که **۲۹۶ مورد آنها بالای ۶۰ سال سن داشتند. تعداد تسهیلات پرداختی به افراد بالای ۵۰ سال، ۲۵۵ زن و ۶۴۹ مرد است.** این بدین معناست که **۱۰۹ میلیارد تومان از تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج به افراد بالای ۵۰ سال سن پرداخت شده است**. اگرچه بانک مرکزی معتقد است بخش عمده این مسئله به‌علت بازماندن برخی از گروه های سنی از سنوات گذشته است با این‌حال بازنگری در پرداخت این تسهیلات و راستی‌آزمایی ازدواج‌های صورت گرفته با توجه به حجم افراد پشت نوبت ضروری به‌نظر می‌رسد.

ب) تسهیلات قرض‌الحسنه تولد فرزند

با توجه به تغییر سیاست‌های کلان کشور به سوی تشویق و حمایت از فرزندآوری یکی از در دسترس‌ترین حمایت‌ها در این زمینه پرداخت تسهیلات تولد فرزند است. این مهم در ماده (۱۰) قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت نیز دیده شده و در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ با توجه به ضرورت افزایش آن متناسب با نرخ تورم رشد ۱۰۰ درصدی داشته است.

تبصره «۱۶»- بند «الف»- ۲- برای فرزندانی که از سال ۱۴۰۰ به بعد به دنیا آمده‌اند تسهیلات قرض‌الحسنه فرزندآوری، به‌ازای فرزند اول دویست میلیون(۲۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال و به‌ازای فرزند دوم چهارصد میلیون (۴۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال و به‌ازای فرزند سوم ششصد میلیون (۶۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال و به‌ازای فرزند چهارم هشتصد میلیون(۸۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال و به‌ازای فرزند پنج و به بعد یک میلیارد(۱.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال.

درمورد تولد فرزندان دوقلو و بیشتر به‌ازای هر فرزند یک وام تعلق می‌گیرد و ترتیب تولد لحاظ می‌شود. بانک مرکزی موظف است با همکاری سازمان ثبت احوال کشور سامانه‌ای به‌منظور ثبت‌نام و مدیریت فرایندهای پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه فرزندآوری ایجاد نماید.

در بخشنامه شماره ۲۲۳۷۴/۰۱ مورخ ۳۱ فروردین‌ماه ۱۴۰۱، ضوابط اعطای این وام به بانک‌های دولتی، غیردولتی، شرکت دولتی پست بانک، مؤسسات اعتباری غیربانکی و بانک مشترک ایران ونزوئلا به‌طور مشخص بیان شده است.

جدول ۳. نحوه اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه تولد فرزند درهشت‌ماهه اول سال ۱۴۰۱ به تفکیک استان‌های کشور

نام استان	تعداد کل ثبت‌نام کنندگان	درانتظار تعیین شعبه	در انتظار پذیرش در شعبه	در انتظار تکمیل مدارک	در انتظار اخذ وام	کل متقاضی در صف	دریافت‌کنندگان وام	مبلغ پرداختی (میلیون ریال)	درصد پرداختی به کل ثبت‌نام کنندگان
اردبیل	۲۳۱۹۸	۴۰۹۸	۱۸۷	۸۲۵	۱۱۲۶	۶۲۳۶	۱۰۳۹۲	۳۹۹۸۸۰۰	۴۴.۸۰
اصفهان	۷۴۹۲۵	۵۶۲۹	۲۰۶۴	۲۷۹۹	۲۷۲۱	۱۳۲۱۳	۳۹۸۷۴	۱۵۰۷۴۰۰۰	۵۳.۲۲
البرز	۳۴۶۷۰	۵۲۷۵	۹۴۰	۲۱۲۳	۲۰۳۳	۱۰۳۷۱	۱۲۴۶۳	۴۵۹۱۸۰۰	۳۵.۹۵
ایلام	۱۳۷۵۲	۸۸۵	۱۴۵	۴۶۲	۶۶۸	۲۱۶۰	۸۰۸۰	۳۰۶۲۰۰۰	۵۸.۷۶
آذربایجان‌شرقی	۶۲۹۹۲	۶۱۸۶	۲۳۵۴	۲۸۱۰	۴۲۵۸	۱۵۶۰۸	۲۴۸۳۷	۹۴۲۳۲۰۰	۳۹.۴۳
آذربایجان‌غربی	۶۹۷۵۸	۹۳۹۱	۲۴۱۶	۲۱۲۳	۵۵۶۰	۱۹۴۹۰	۱۹۶۸۶	۸۴۸۸۶۰۰	۲۸.۲۲
بوشهر	۲۱۵۶۵	۱۶۱۴	۳۹۱	۵۷۸	۵۲۲	۳۱۰۵	۱۱۷۷۲	۵۱۳۶۹۰۰	۵۴.۵۹
تهران	۱۵۸۳۷۲	۴۴۴۰	۴۹۳۲	۸۱۰۸	۶۵۹۴	۲۴۰۷۴	۶۱۰۴۹	۲۲۴۵۷۰۲۹	۳۸/۵۵
چهارمحال و بختیاری	۲۲۶۶۵	۲۳۷۸	۸۰۲	۱۱۰۸	۱۲۸۰	۵۵۶۸	۱۰۱۹۷	۴۳۶۷۰۰۰	۴۴/۹۹
خراسان‌جنوبی	۱۵۸۷۷	۲۷۱۶	۳۲۰	۶۲۶	۵۵۷	۴۲۱۹	۷۷۲۸	۳۴۶۱۲۰۰	۴۸/۶۷
خراسان‌رضوی	۱۱۲۸۷۲	۲۵۸۰۳	۳۵۴۲	۴۹۴۹	۷۸۵۲	۴۲۱۴۶	۳۸۵۶۲	۱۶۷۲۴۸۰۰	۳۴/۱۶
خراسان‌شمالی	۲۰۷۷۵	۴۷۲۷	۵۳۲	۱۱۶۷	۱۲۶۷	۷۶۹۳	۸۲۹۷	۳۶۰۹۳۵۰	۳۹/۹۴
خوزستان	۱۱۲۵۸۹	۲۶۹۱۴	۱۴۵۰	۲۹۵۹	۶۶۹۰	۳۸۰۱۳	۳۰۷۶۶	۱۴۶۶۲۴۲۰	۲۷/۳۳
زنجان	۲۳۰۴۰	۳۶۶۴	۶۲۶	۱۲۵۵	۱۱۶۶	۶۷۱۱	۱۰۳۶۸	۴۱۶۸۸۰۰	۴۵/۰۰
سمنان	۱۰۹۸۹	۱۸۱۷	۱۲۵	۳۸۵	۴۰۹	۲۷۳۶	۶۳۶۱	۲۴۳۵۲۰۰	۵۷/۸۹
سیستان و بلوچستان	۹۹۳	۵۵	۱۶	۱۵	۴۷	۱۳۳	۴۰۴	۱۴۳۸۰۰	۴۰/۶۸
فارس	۷۲۷۶۳	۸۸۱۵	۲۸۱۰	۲۶۹۰	۳۸۸۲	۱۸۱۹۷	۳۱۹۶۶	۱۲۶۸۵۲۰۰	۴۳/۹۳
قزوین	۲۳۷۳۸	۲۵۱۹	۴۰۱	۸۲۳	۱۱۴۹	۴۸۹۲	۱۲۲۶۶	۴۶۶۰۱۶۰	۵۱/۶۷
قم	۲۵۸۲۸	۳۱۸۴	۵۵۸	۱۳۶۰	۱۷۴۶	۶۸۴۸	۱۳۰۵۶	۵۶۳۱۱۰۰	۵۰/۵۵
کردستان	۲۸۵۱۱	۸۶۵۶	۴۹۲	۹۱۶	۱۹۰۶	۱۱۹۷۰	۱۱۵۳۶	۴۵۸۵۲۰۰	۴۰/۴۶
کرمان	۵۸۴۶۶	۱۱۱۴۰	۷۰۱	۲۰۱۵	۲۷۴۷	۱۶۶۰۳	۲۱۲۳۱	۹۱۳۰۷۰۰	۳۶/۳۱
کرمانشاه	۳۶۴۲۲	۴۲۷۵	۷۸۲	۱۵۳۵	۱۷۷۴	۸۳۶۶	۱۶۶۴۱	۶۴۷۸۴۰۰	۴۵/۶۹
کهکیلویه و بویراحمد	۱۷۹۷۱	۴۶۵۰	۳۵۹	۶۴۱	۱۱۱۵	۶۷۶۵	۷۳۳۸	۳۲۶۰۶۰۰	۴۰/۸۳
گلستان	۳۱۷۷۶	۴۴۹۷	۸۸۱	۱۳۳۹	۱۵۵۸	۸۲۷۵	۱۱۷۳۸	۴۹۳۸۸۰۰	۳۶/۹۴
گیلان	۲۷۰۱۳	۲۳۵۲	۳۲۴	۱۲۲۶	۱۲۱۳	۵۱۱۵	۱۵۰۱۱	۵۰۴۵۸۲۰	۵۵/۵۷
لرستان	۴۱۵۴۵	۶۷۲۹	۱۰۷۷	۱۱۲۷	۳۲۲۴	۱۲۱۵۷	۱۴۹۰۲	۶۳۴۳۲۰۰	۳۵/۸۷
مازندران	۳۸۸۲۳	۴۲۶۴	۷۲۹	۱۳۵۹	۲۷۹۳	۹۱۴۵	۲۰۱۴۱	۷۰۸۵۰۰۰	۵۱/۸۸
مرکزی	۲۳۸۶۴	۲۵۵۶	۳۰۱	۱۲۲۴	۱۰۹۹	۵۱۸۰	۱۲۰۸۰	۴۵۲۳۲۰۰	۵۰/۶۲
هرمزگان	۲۱۴۴۶	۱۹۴۱	۳۱۶	۸۰۷	۱۱۸۹	۴۲۵۳	۹۱۸۱	۴۰۰۵۶۰۰	۴۲/۸۱
همدان	۳۳۲۹۱	۴۶۸۹	۶۶۸	۱۳۷۶	۲۶۸۳	۹۴۱۶	۱۳۸۶۷	۵۵۰۳۷۰۰	۴۱/۶۵
یزد	۲۲۷۵۷	۳۲۷۰	۴۳۲	۸۲۰	۸۰۸	۵۳۳۰	۱۲۱۷۵	۵۱۴۷۸۰۰	۵۳/۵۰
جمع	**۱۲۸۳۲۴۶**	**۱۷۹۱۲۹**	**۳۱۶۷۳**	**۵۱۵۵۰**	**۷۱۶۳۶**	**۳۳۳۹۸۸**	**۵۲۳۹۶۵**	**۲۱۰۸۲۹۳۷۹**	۴۰/۸۳

مأخذ: همان.

با توجه به ابلاغ بخشنامه تسهیلات قرض‌الحسنه فرزند در تاریخ ۳۱ فروردین و مقایسه پرداخت این تسهیلات با تسهیلات ازدواج شاهد ضعف عملکرد بانک‌ها در این حوزه هستیم. به‌نحوی که از مجموع یک میلیون و ۲۸۳ هزار ثبت‌نام کننده تنها ۵۲۳ هزار مورد (خانواده) موفق به دریافت تسهیلات قرض‌الحسنه فرزند خود شده‌اند. این بدین معناست که ۶۰ درصد متقاضیان در صف انتظار هستند. ۷۱[1] هزار ۶۳۶ نفر نیز علی‌رغم تکمیل مدارک همچنان وام خود را دریافت نکرده‌اند.

پراکندگی استانی وام تسهیلات فرزند نشان می‌دهد استان ایلام کمترین تعداد افراد در صف انتظار وام را داراست به نحوی که ۵۸ درصد ثبت‌نام‌کنندگان موفق به دریافت وام خود شده‌اند. **استان‌خوزستان با ۲۷ درصد پرداخت تسهیلات، ضعیف‌ترین عملکرد را در پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه فرزند داشته است.** استان آذربایجان‌غربی نیز رتبه بعدی بیشترین تعداد افراد درصف انتظار را داراست.

همان‌طور که از جدول فوق نیز برمی‌آید پرداخت تسهیلات ازدواج و فرزند با چالش‌های متعددی به‌ویژه بالا رفتن تعداد افراد در صف انتظار دریافت وام مواجه شده که اهم این چالش‌ها در ادامه ذکر خواهد شد.

چالش‌های پرداخت تسهیلات ازدواج و فرزندآوری

۱. عدم کفایت منابع قرض‌الحسنه

همان‌طور که ذکر شد مجلس شورای اسلامی طی سال‌های اخیر اقدام به افزایش قابل‌ملاحظه موضوعات ذیل تسهیلات قرض‌الحسنه و افزایش قابل‌توجه تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج نموده است. مقایسه درصد رشد این تسهیلات نشان می‌دهد در برخی از سال‌ها این تسهیلات رشد بیش از ۵۰ درصدی را تجربه نموده‌اند.

جدول ۴. میزان تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج از سال ۱۳۹۲ تا سال ۱۴۰۱

سال	میزان اعطای تسهیلات (میلیون تومان)	درصد رشد
۱۳۹۲	۳	۰
۱۳۹۳	۳	۰
۱۳۹۴	۳	۰
۱۳۹۵	۱۰	۲۳۳/۳۳
۱۳۹۶	۱۰	۰/۰۰
۱۳۹۷	۱۵	۵۰/۰۰
۱۳۹۸	۳۰	۱۰۰/۰۰
۱۳۹۹	۵۰	۶۶.۶۶
۱۴۰۰ برای سایر زوجین	۷۰	۴۰
۱۴۰۰ برای زوج زیر ۲۵ و زوجه زیر ۲۳ سال	۱۰۰	۱۰۰
۱۴۰۱ برای سایر زوجین	۱۲۰	۷۱/۴۳
۱۴۰۱ برای زوج زیر ۲۵ و زوجه زیر ۲۳ سال	۱۵۰	۵۰

۱. شایان ذکر است در هفت‌ماهه نخست سال ۱۴۰۰ ، این تبصره فاقد عملکرد بوده است.

این افزایش در کنار کاهش قابل‌ملاحظه ذخایر مازاد شبکه بانکی به‌واسطه افزایش شتاب نقدینگی نسبت به پایه پولی چالش‌زا شده است.[۱] علاوه‌بر این ابلاغ مصوبه شورای پول و اعتبار مبنی‌بر کنترل مقداری رشد ترازنامه بانک‌ها به‌عنوان یک سیاست کنترل رشد نقدینگی موجب شده بانک‌ها در پرداخت همه انواع تسهیلات ازجمله تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و فرزند با محدودیت مواجه باشند و درنهایت تعداد متقاضیان در صف دریافت تسهیلات به نسبت قابل‌توجهی از ثبت‌نام‌کنندگان برسد.

۲. محدودیت مربوط به ماده (۱۰) قانون خدمت وظیفه عمومی

با توجه به اینکه بند «ب» ماده (۱۰) قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳/۷/۲۹ مجلس شورای اسلامی، دریافت هرگونه تسهیلات از شبکه بانکی را منوط به ارائه مدارک دال بر رسیدگی به وضع مشمولیت نموده است[۲] این مسئله چالش‌هایی را پیش‌روی دریافت‌کنندگان تسهیلات ازدواج و به‌ویژه فرزندآوری ایجاد کرده است. این چالش در جلسه با کارشناسان بانک مرکزی نیز تأیید شد. **به‌نظر می‌رسد این مسئله از طریق هماهنگی مجلس شورای اسلامی با ستاد کل نیروهای مسلح و اخذ تأیید آنها جهت حذف این محدودیت صرفاً برای تسهیلات ازدواج و فرزندآوری قابل حل است.**

۳. تخلف بانک‌ها از حکم قانون مبنی‌بر اخذ یک ضامن

علی‌رغم تأکید قانون بودجه بر ضرورت اخذ سفته و یا یک ضامن درخصوص پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و تولد فرزند، بررسی‌ها حاکی از عدم التزام به این متن و شرط تعیین شده و در مقابل درخواست تعداد ضامن بیشتر یا افزایش شرایط دیگر است. ارزیابی‌ها نشان می‌دهد یکی از علل بالا بودن تعداد متقاضیان در صف انتظار، بحث ضمانت وام با توجه به بالا بودن مبلغ وام پرداختی است. درخواست تعداد ضامن بیشتر از آنچه نص قانون ذکر کرده، یکی از عوامل این مسئله است. با توجه به اینکه مبلغ اقساط تسهیلات ۱۲۰ میلیون تومانی، یک میلیون و ۲۱۴ هزار تومان می‌باشد، یک زوج باید ماهیانه ۲ میلیون و چهارصد هزار تومان وام پرداخت کنند، این امکان که اعتبارسنجی کفایت پرداخت وام را ننماید و نیاز به ضامن ازسوی بانک اعلام گردد، زیاد است. علاوه‌بر این اگرچه در نص قانون بودجه سال ۱۴۰۱، بر ضرورت اعتبارسنجی و اخذ سفته از متقاضی و یا یک ضامن معتبر تأکید شده، اما همچنان بانک‌ها در این زمینه سلیقه‌ای عمل نموده و بعضاً بر ضرورت رسمی بودن ضامن تأکید دارند. علاوه‌بر این برخی از بانک‌ها نیز همچنان سفته را در این زمینه کفایت‌کننده نمی‌دانند و بر ضرورت اخذ مدارکی چون سند خانه، فیش برق و گاز، گواهی اشتغال متقاضی و ... در کنار ضامن تأکید دارند. بدین ترتیب چالش اصلی متقاضیان تسهیلات، موضوع سلایق شعب بانکی در اخذ مدارک غیرضروری و بحث ضمانت وام است که علی‌رغم صراحت قانون متأسفانه بانک‌ها، رویه خود را پیش می‌برند و همین مسئله چالش‌های متعددی را برای متقاضیان ایجاد کرده است.

---

۱. میثم خسروی ویشکایی و آسیه ارحامی، اظهارنظر کارشناسی درباره «طرح دوفوریتی الحاق یک ماده به قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، مرکز پژوهش های مجلس، شماره مسلسل ۱۸۵۳۹، ۱۴۰۱.

۲. ماده (۱۰)- انجام امور زیر در مورد مشمولین وظیفه عمومی مستلزم ارائه مدرک دال بر رسیدگی به وضع مشمولیت آنان از اداره وظیفه عمومی می‌باشد و فتوکپی مدرک ارائه شده ازجمله منضمات ضروری پرونده متشکله می‌باشد:ب) دریافت هر گونه وام و کمک‌های کشاورزی و صنعتی و دامداری و مسکن از طریق وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت ونهادهای قانونی.

۴. تسری دامنه اعطای تسهیلات به ازدواج‌های ۵ سال گذشته

یکی دیگر از موضوعاتی که طی چند سال اخیر جهت دریافت تسهیلات ازدواج از منظر اجرایی مسئله‌ساز شده تسری دریافت‌کنندگان این وام به ۵ سال گذشته است. در متن جزء «۱» بند «الف» تبصره «۱۶» قانون بودجه سال ۱۴۰۱ قید شده «تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج برای هریک از زوج‌هایی که تاریخ ازدواج آنها بعد از ۱۳۹۷/۱/۱ بوده است، یک میلیارد و دویست میلیون(۱.۲۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال و با دوره بازپرداخت ده‌ساله است.» بر این اساس زوجینی که ۵ سال از تاریخ عقد آنها گذشته است نیز امکان دریافت این تسهیلات را دارند. این درحالی است که در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ این مدت سه سال[۱] و در قانون بودجه ۱۳۹۸ دو سال[۲] بوده است. این مسئله سبب شده بسیاری از زوجین جوان با هدف افزایش میزان تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج در سال‌های آتی درخواست خود را به تعویق انداخته و درنتیجه با تجمیع متقاضیان چند سال و فشار بر شبکه بانکی مواجه گردیم. با توجه به اینکه هدف تسهیلات ازدواج، حمایت از زوجین جوان و کاهش هزینه‌های شروع زندگی است، مناسب‌تر است امکان دریافت تسهیلات نهایتاً به دو سال قبل از قانون تسری داده شود تا بر این اساس نظم بیشتری بر رفتار متقاضیان تسهیلات حاکم شود و و از تجمیع متقاضیان سال‌های قبل جلوگیری شود.

جهت رفع برخی از چالش‌های مذکور مجلس شورای اسلامی اقدام به تصویب مصوبه دوفوریتی در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۲۰ با عنوان «الحاق یک ماده به قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» در این زمینه نمود. متن این مصوبه به‌شرح زیر است:

«ماده‌واحده- یک ماده به‌شرح زیر به‌عنوان ماده (۷۱ مکرر) به قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت مصوب ۱۴۰۰ /۰۷ /۲۴ الحاق می‌شود:

ماده (۷۱) مکرر- به‌منظور رفع موانع دریافت تسهیلات یا امتیازات موضوع این قانون:

الف) در اجرای مواد این قانون درخصوص استفاده از امتیازات و تسهیلات، با هدف تشویق فرزندآوری، ازدواج و ودیعه مسکن، چنانچه به موجب قوانین خاصی، پرداخت این تسهیلات یا ارائه امتیازات، موکول به رعایت شرایط معینی گردیده و یا مشمول ممنوعیت شده باشد، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مکلفند اعطای تسهیلات و امتیازات فوق را فقط با رعایت این قانون انجام دهند.

ب) در صورتی که متقاضیان موضوع این قانون دارای بدهی قطعی مالیاتی یا بدهی غیرجاری به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی یا دارای چک برگشتی حداکثر تا سقف تسهیلات مشمول این قانون باشند بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مکلفند در صورت درخواست متقاضی تسهیلات موضوع این قانون را اجرایی و پس از تسویه معادل ۵۰ درصد بدهی مذکور تسهیلات موضوع این قانون را پرداخت نمایند.

دستورالعمل اجرایی این بند حداکثر ۳ ماه پس از لازم‌الاجرا شدن قانون توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تهیه و ابلاغ می‌شود.

---

۱. الف) به‌منظور حمایت از ازدواج جوانان، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است از محل پس‌انداز و جاری قرض‌الحسنه نظام بانکی، تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج به زوج‌هایی که تاریخ عقد ازدواج آنها بعد از مورخ ۱۳۹۶/۱/۱ می‌باشد و تاکنون وام ازدواج دریافت نکرده‌اند با اولویت نخست پرداخت کند. تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج برای هریک از زوج‌ها در سال ۱۳۹۹ پانصد میلیون (۵۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال با دوره بازپرداخت هفت‌ساله با اخذ یک ضامن معتبر و سفته است.

۲. الف) به‌منظور حمایت از ازدواج جوانان، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است از محل پس‌انداز و جاری قرض‌الحسنه نظام بانکی، تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج به زوج‌هایی که تاریخ عقد ازدواج آنها بعد از ۱۳۹۶/۱/۱ می‌باشد و تاکنون وام ازدواج دریافت نکرده‌اند، با اولویت نخست پرداخت کند.

ج) بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی موظفند پرداخت تسهیلات موضوع این قانون را نسبت به سایر تکالیف قانونی در اولویت قرار داده و درخصوص مطالبه وثایق و تضامین، با اولویت توثیق حساب یارانه اشخاص یا سایر دارایی‌های مالی اشخاص ازجمله سهام پذیرفته شده در بازار سرمایه «تنها با یک سفته» عمل نمایند».

همان‌طور که ملاحظه می‌شود این مصوبه تلاش نموده برخی از موانع و چالش‌های پیش‌روی دریافت تسهیلات ازجمله داشتن چک برگشتی و بدهی مالیاتی را رفع نماید، با این‌حال درخصوص الزام به تعیین تکلیف خدمت وظیفه عمومی طبق بند «ب» ماده (۱۰) قانون خدمت وظیفه عمومی جهت دریافت تسهیلات در این مصوبه به‌صراحت مورد اشاره قرار نگرفته و به نوعی مبهم تلقی می‌گردد. با توجه به اینکه هرگونه تغییر در قانون خدمت وظیفه عمومی براساس بند «۱۶» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری باید با رعایت تدابیر فرماندهی کل نیروی مسلح باشد و در غیر این‌صورت مغایر اصل یکصودوهم۰ قانون اساسی تلقی خواهد شد تصریح به این مسئله در بند «الف» ضرورت دارد.

شورای محترم نگهبان نیز در بررسی خود بند «الف» این مصوبه را از منظر کاربرد عبارت «شرایط معین و موارد مشمول ممنوعیت» دارای مبهم تلقی کرده است. علاوه‌بر این بند «ج» مصوبه نیز از منظر اطلاق اولویت پرداخت تسهیلات موضوع این قانون نسبت به تکالیف قانونی در موارد تزاحم با امور اهم لازم‌الرعایه خلاف شرع تشخیص داده شده که نیازمند اصلاح مجلس شورای اسلامی است.

در حقیقت می‌توان گفت بند «الف» این مصوبه، به‌علت کلی و مبهم ذکر کردن ضرورت حذف کلیه شروط و محدودیت‌ها جهت اعطای تسهیلات می‌تواند با جزء «۹» بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری ابلاغی مقام معظم رهبری یعنی «انسجام قوانین و عدم تغییر و اصلاح ضمنی آنها بدون ذکر شناسه تخصصی» و جزء «۲» همین بند یعنی «شفافیت و عدم ابهام» مغایر باشد، زیرا مشخص نیست کدام شرایط و محدودیت‌ها مد نظر قانونگذار بوده است و با توجه به اینکه منجر به نسخ ضمنی برخی از قوانین خواهد شد مغایر سیاست‌های کلی نظام کلی قانونگذاری تلقی می‌شود.

علاوه‌بر این اطلاق بند «الف» با توجه به اینکه قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت درخصوص ضوابط شناسایی ریسک متقاضی، ضوابطی که برای بانک‌ها در پرداخت تسهیلات لازم‌الرعایه است مانند ثبت در سامانه سمات و ... قاعده‌گذاری نکرده است و بر این اساس اطلاق عام ذیل آن، می‌تواند به‌معنای اصلاح قانون مبارزه با پولشویی تلقی شود که توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام به تصویب رسیده است. بر این اساس می توان گفت حکم بند «الف» مغایر با اصل یکصودوازدهم قانون اساسی تلقی می‌شود.[1]

با توجه به چالش‌ها و مغایرت‌های مذکور، متن مصوبه نیازمند اصلاح و شفاف‌سازی در رفع محدودیت‌های تقنینی و تصریح در این زمینه است.

جمع‌بندی

بررسی عملکرد بانک‌های عامل درخصوص جزء «۱» و «۲» بند «الف» تبصره «۱۶» بودجه سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد میانگین پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج ۴۷ درصد و تسهیلات تولد فرزند ۴۰ درصد در

۱. محمد برزگر خسروی، «اظهارنظر کارشناسی درباره: طرح الحاق یک ماده به قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت (اعاده شده از شورای نگهبان(۱))»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱-۲۴۰۱۸۵۳۹، ۱۴۰۱.

مقایسه با ثبت‌نام‌کنندگان است که مثبت ارزیابی نمی‌شود. نظر به تعداد قابل‌ملاحظه افراد در صف انتظار دریافت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و فرزندآوری، پایش و نظارت بانک مرکزی بر عملکرد بانک‌ها و انتشار عملکرد فصلی بانک‌ها در زمینه (با ذکر جزئیات تعداد افراد ثبت‌نام‌کننده و تعداد افراد در صف انتظار) و همچنین **انتشار عمومی اسامی بانک‌هایی که کمتر از سهمیه تعیین شده نسبت به پرداخت تسهیلات اقدام کرده‌اند و یا از شروط تعیین شده براساس گزارش‌ها تخلف کرده‌اند حائز اهمیت است.**

ازسوی دیگر همان‌طور که ذکر شد عدم کفایت منابع قرض‌الحسنه، محدودیت مربوط به ماده (۱۰) قانون خدمت وظیفه عمومی، تخلف بانک‌ها از حکم قانون مبنی‌بر اخذ یک ضامن، تسری دامنه اعطای تسهیلات به ازدواج‌های ۵ سال گذشته ازجمله چالش‌های پیش‌روی خانواده‌ها جهت دریافت تسهیلات ازدواج و تولد فرزند است.

اگرچه مجلس شورای اسلامی با مصوبه «الحاق یک ماده به قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» تلاش نمود برخی از این چالش‌ها ازجمله داشتن چک برگشتی و بدهی مالیاتی را رفع نماید، با این‌حال محدویت الزام به تعیین تکلیف خدمت وظیفه عمومی طبق بند «ب» ماده(۱۰) قانون خدمت وظیفه عمومی جهت دریافت تسهیلات در این مصوبه به‌صراحت رفع نشده و مبهم تلقی می‌شود. به‌نحوی که ابهام در عبارت « شرایط معین و موارد مشمول ممنوعیت» در بند «الف» و خلاف شرع تشخیص دادن اطلاق اولویت پرداخت تسهیلات موضوع این قانون نسبت به تکالیف قانونی در موارد تزاحم با امور اهم لازم‌الرعایه در بند «ج» ازجمله ایرادهای شورای نگهبان به بند «ج» مصوبه است.

بر این اساس تعیین تکلیف درخصوص بند «ب» ماده (۱۰) قانون خدمت وظیفه عمومی با توجه به عدم صراحت مصوبه «الحاق یک ماده به قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» و ضرورت موافقت ستاد کل نیروهای مسلح با این مسئله و همچنین ضرورت رفع برخی از محدودیت‌ها چون داشتن چک برگشتی یا بدهی مالیاتی جهت دریافت تسهیلات ازدواج و تولد فرزند در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ حائز اهمیت است.

منابع و مآخذ

۱. باجلان، اکرم. گزارش«بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور۴۷. حمایت از ازدواج جوانان»، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۸۰۰۸، ۱۴۰۰.

۲. برزگر خسروی، محمد. «اظهارنظر کارشناسی درباره: طرح الحاق یک ماده به قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت (اعاده شده از شورای نگهبان(۱))»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱-۲۴۰۱۸۵۳۹، ۱۴۰۱.

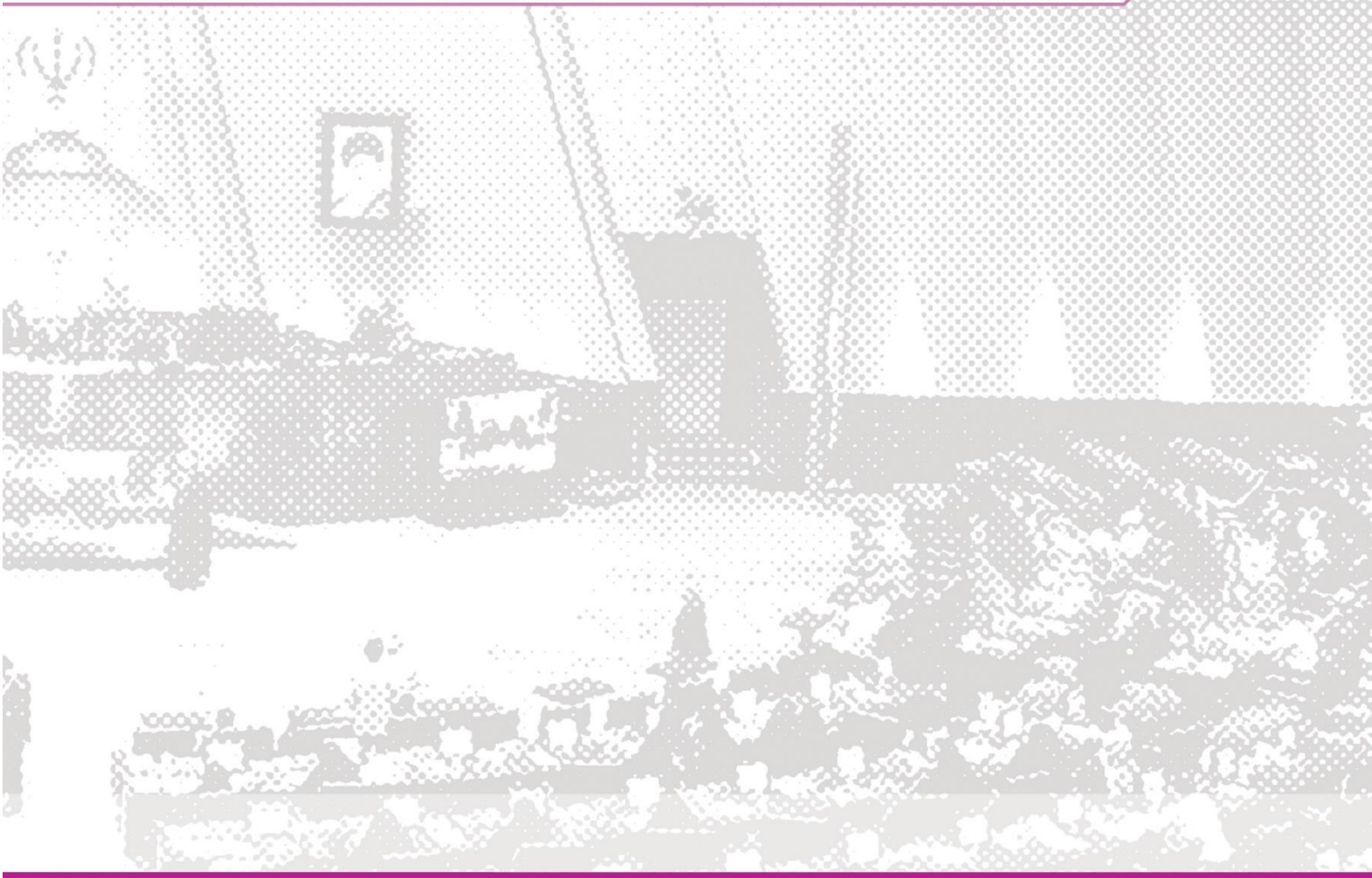
۳. خسروی ویشکایی، میثم و آسیه، ارحامی. «اظهارنظر کارشناسی درباره «طرح دو فوریتی الحاق یک ماده به قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت»، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۸۵۳۹، ۱۴۰۱.

۴. قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور.

۵. قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور.

۶. قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳/۷/۲۹ مجلس شورای اسلامی.

۷. نامه بانک مرکزی به شماره ۰۱/۲۱۷۰۲۹ مورخ ۱۴۰۱/۸/۳۰ در پاسخ به نامه مرکز پژوهش‌ها به شماره ۱۰۸۴۵-۱۶۰۰۰۰-۸۲.

مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسـداران، روبروی پـارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۵۸۵۵-۱۵۸۷۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وب سایت: rc.majles.ir